

A JÉG-SPHYNX.

Irtta Jules Verne Fordította Gaal Mózes.

— Annak, a mint hogy önön kívül még nem volt találkozásom emberrel, a ki szószerint igaznak vette volna.

— Már pedig én szentül hiszem és hinni fogom mindig, hogy megtörtént dolog. Hatalmas egy talány igaz, de előbb-utóbb megfejtjük . . .

Ebből a néhány szóból eléggé megértettem, hogy Guy Len kapitány a képzelődők közé tartozik; jámbor megtévelyedett lélek. Elhatároztam, hogy nem ereszkedem vele vitába, hadd mondja azt, a mi neki tetszik. Miért ingerelném szegényt.

Tovább folytatta mindinkább ingerülten:

— Lehetetlenség, — mondom, — hogy ön Pim családját ne ismerte volna . . . mert ugyan ki tudná azt velem elhítenni, hogy az önök Poë Edgarja ilyen történetet írjon meg, a nélkül, hogy biztos, csalhatatlan adatok birtokában lett volna. Figyeljen reám, én tényekkel . . . értse meg jól: kétségbevonhatatlan tényekkel fogom bebizonyítani, hogy a Pim Gordon Arthur alakja nem a légből kapott.

Vajjon mit akar mondani — tünődém magamban, — kétségbevonhatatlan tényekről beszél . . . hm! . . . Nagyon érdekesnek tetszett, de még inkább csodálatosnak.

A kapitány folytatá:

— Mikor Poë Edgar regénye 1838-ban megjelent, én New-Yorkban voltam. Rögtön Baltimoreba siettem, mert azt remélem, elismeri, hogy a Poë Edgar családjá létezett, ha már a Pim-család létezését nem is akarja elismerni?

E közvetett, kissé indulatos kérdésre nem feleltem semmit.

— Megtudakoltam, hogy hol lakik a költő, oda mentem, de — Poë Edgar nem volt otthon, Baltimorét is elhagyta, sőt Amerika földjét is . . . Ez volt az én első csalódásom. Sajnos, így Pim Gordon Arthurra vonatkozólag sem tudhattam meg semmit, mert a déli sark merész utazója nem élt már ekkor, a mint hogy Poë Edgar szerint Pim haláláról már a hírlapok is megemlékeztek.

A kapitánynak ebben a tekintetben tökéletesen igaza volt. Poë úgy írta meg a regényben, hogy Pim Gordon Arthur, a csodálatos kalandok hőse meghalt. Irói fogás volt ez csupán.

— Nos hát nem tehettem egyebet, minthogy felkerestem azt a bizonyos Dirk Péter nevű embert, a ki Poë Edgar szerint Pim Arthurnak az útítársa volt, s a kivel a hős a déli sark körül tett útjából visszatért. Úgy hallottam, hogy Illinoisban lakik. Rögtön útra keltem s Illinoisba mentem; az ám, csak hogy Dirk Péternek már hült helyét találtam; azt mondták, hogy Vandaliának egyik zugában éldegél, oda is utána mentem, de . . .

— Nem talált reá — tevém hozzá akaratlanul is mosolyogva.

— Úgy van, ez volt a második csalódásom, Jeorling úr! Dirk Péter állítólag régen elköltözött Vandaliából, sőt Amerikából; hogy hová, azt nem

tudta senki megmondani. Akadtam olyan emberre Vandaliában, a ki Dirk Pétert ismerte, a kinek csodálatos útjáról egyet-mást elmesélt, de a Pim Gordon Arthur eltűnésének a titkáról egy árva szóval sem emlékezett meg.

Micsoda, ez az ember azt hiszi, hogy Dirk Péter élő személy, hogy most is él valahol? . . . Vigyázzunk, mert a «Halbrane» tulajdonosának a rögeszméje még engem is megszáll, ha ilyen kétségbevonhatatlan tényekkel áll elő.

Eszem ágában sem volt, hogy Guy Len kapitánynak ellentmondjak . . . Tettem magam, mintha szentül hinném minden szavát.

— Jeorling úr, ön bizonyára emlékszik arra, hogy annak a hajónak a kapitánya, a melyen Pim Arthur járt-kelt, egy lepecsételt palaczkot tett le a Kerguelák egyik hegyesücsésánál . . .

— Emlékszem . . .

— A multkor kerestem és megtaláltam, a palaczkba rejtett levél is nálam van. A levélben arról van szó, hogy a kapitány és az utasok mindent elkövetnek, hogy a déli sark tengerre eljussanak.

— Micsoda, ön megtalálta azt a palaczkot?

— Megtaláltam.

— És a levél is benne volt?

— Természetesen.

— Guy Len arezára néztem. Azt olvastam ki belőle, hogy meg van győződve arról, a mit mond. A rögeszmések csodálatos makaességával ragaszkodott minden szavához.

— Igazán örökre kár, hogy Dirk Péterrel nem találkozott. Ő bizonyára elmesélte volna, hogy miként sikerült neki és Pimnek hazatérniök . . . Emlékszik az utolsóelőtti fejezetre? . . . Csónakjuk himbálózik a tajtékos hullámok hátán, . . . aztán a vizuhatag örvénye elragadja . . . s ebben a pillanatban egy fátyolos emberi alak tűnik fel előttük . . . aztán vége a fejezetnek, két-három gondolatjel és pontok . . .

— Bizony, nagyon sajnálom, hogy Dirkkal nem találkoztam. A kaland végét csak ő mondhatná el, s főleg azt, hogy mi történt tovább a többiekkel.

— Micsoda «többi»-ekkel? — kérdém önkéntelenül — kikerül beszél ön?

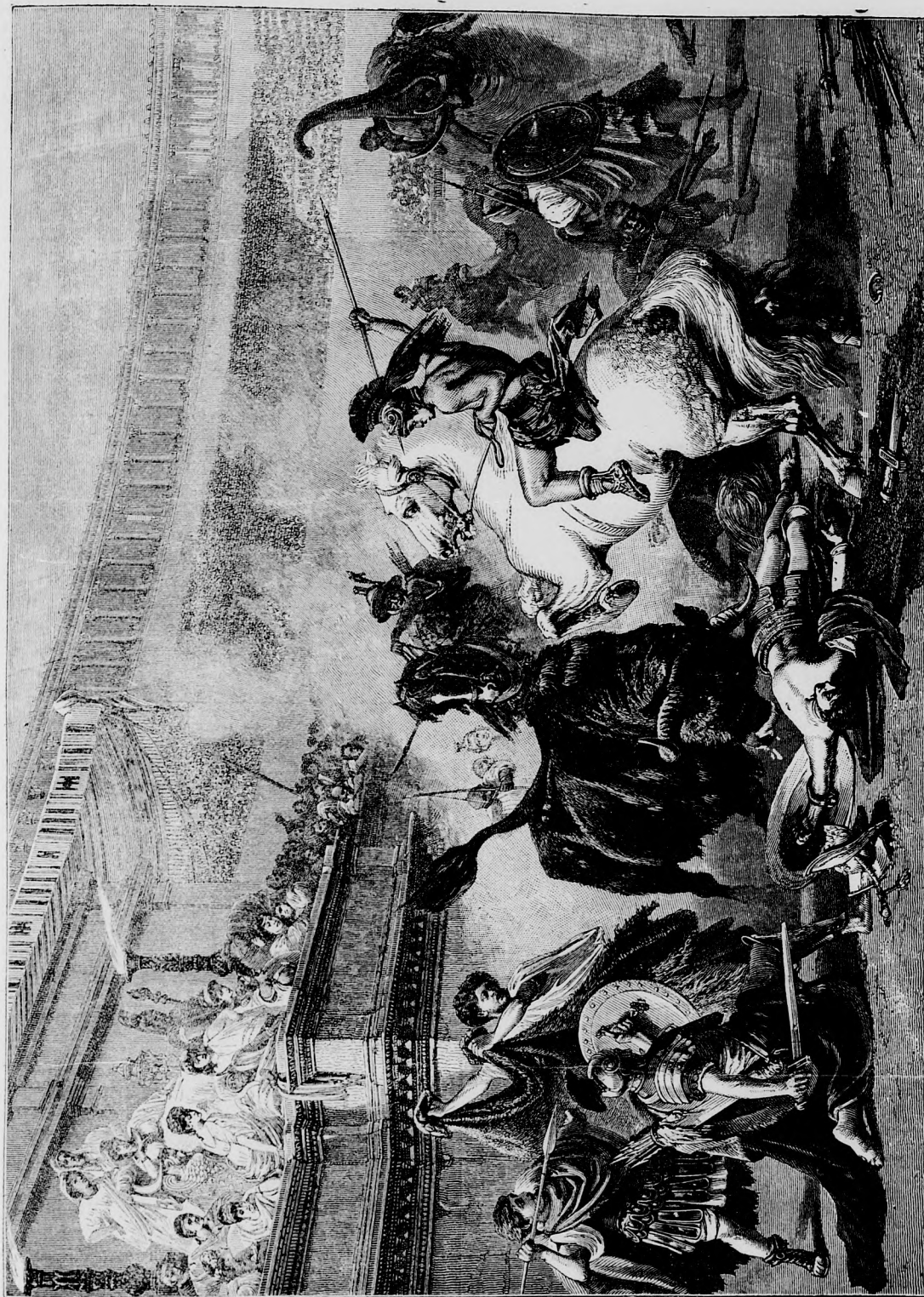
— Nos hát annak az angol hajónak a kapitányáról és matrózairól, a melyen Pim Arthur megtette az utat. A hajó tudvalevőleg zátonyra jutott, s a hajótörötteteket a «Grampus» felvette s Tsolal szigetére szállította.

— Guy Len kapitány, nem tartja ön valószínűnek azt, hogy azok a szerencsétlen emberek mind egy szálíg elpusztultak?

— Hátha mégsem, — veté közbe sejtelmes hangon a kapitány. — Miért ne kerülheték volna ki a halált, ha mind nem is, de néhányan közülök? . . .

— Alig hinném. Ne feledje el, kapitány úr, hogy ide s tova tizenegy éve már, hogy nyomuk veszett.

— Jeorling úr, ne feledje el, hogy Dirk Péter-

BIKAVIADAL RÓMÁBAN.

nek és Pim Arthurnak sikerült a déli sarktenger vidékéről elevenen elmenekülniök, ha nekik sikerült, miért ne sikerülhetett volna az én honfitársaimnak is? Hátha még most is várnak szegények valahol a megszabadítóra.

— Önt a részvét, melyet a szerencsétlenek iránt érez, tévútra vezet; a lehetetlenséget is lehetőnek tartja, kapitány úr . . .

— Micsoda lehetetlenség! — tört ki hevesen Guy Len kapitány. — Én abban nem látok semmi lehetetlenséget; ha a világ bármely zugában élő boldogtalan embertársaink kétségbeesett szava segítségért, megszabadításért esedezik: szabad-e ezt a rideg szót dobnunk oda feleletül: «lehetetlenség».

Guy Len kapitány dél felé nézett merően, hosszasan és kebeléből sóhajtás tört fel. Én azon tűnődtem, hogy az emberszeretnek minő megtevélyedése boríthatott árnyat annak az embernek a lelkére, hogy olyan hajótörtek sorsa gyötri, a kik sohasem szenvedtek hajótörést, a kik egyáltalában nem is léteztek soha.

Ekkor Guy Len kapitány közelebb jött hozzám, reá tette kezét a vállamra, s a fülembé súgta:

— Jeorling úr, a «Jane» legénysége nem veszett el . . . én mondom, hogy nem veszett el! Ezt monda és azzal ott hagyott engem a faképnél.

A hajónak, mely Pim Arthurt és Dirk Pétert a tengerből kihalásztta és felvette, Poë Edgar regényében «Jane» volt a neve.

Hm, hát ez a bogara is megvan Guy Lennek! . . . A «Jane» hajó kapitányát is Guynak hívták, a mint hogy ez a név Angolországban általánosan használatos; a névrokonságon kívül azonban semmi köze sincs a «Halbrane» kapitányának a «Jane» kapitányához, hiszen ez a regénybeli hajó, valamint kapitánya csupán a Poë költői fantáziájának a szülöttei. Hátha ez a meghibbant elméjű Guy Len azt hiszi, hogy a «Jane» kapitánya esetleg rokona volt neki? . . . Meglehet; talán azért ébredt fel benne minden igaz ok nélkül az a páratlan részvét a képzeletbeli hajótörtek iránt?

Szerettem volna tudni, hogy vajjon Jem Westnek szolt-e ezekről a kétségbevonhatatlan tényekről a kapitány. Alig hinném. Az természetesen eszem ágában sem volt, hogy a hadnagytól megkérdezzem.

Elvégre is mit törődöm mindezzel a badarsággal. Néhány nap mulva megérkezünk Tristan d'Acunhába, ott majd partra szállok. Hanem annyi bizonyos, hogy soha életemben több olyan emberrel nem találkozom, a ki a Poë Edgar regényét igaz történetnek veszi.

V. FEJEZET.

Poë Edgar regénye.

A híres amerikai regényírónak szóban forgó művét kivonatban alább közöljük. A czime ez: «Pym Gordon Arthur kalandjai».

A regény Richmondban jelent meg. Alig hiszem, hogy Guy Len kapitányon kívül akadt még ember, a ki ezt a regényt olvasván, elhiggye, hogy igaz történet.

Poë Edgar úgy beszéli el a dolgot, mintha a déli sark vidékéről hazatért Pym maga mesélte volna el Virginiában azoknak az uraknak, a kik a földrajzi felfedezések iránt érdeklődnek. Többek között Poë Edgar is hallgatta, a ki ez időtájt a «Southern Literary Messenger» kiadója és szerkesztője volt. Pym megengedte Poënek, hogy utazásának első részét a maga neve alatt, mint «költött históriát» kiadja. Az egyes közlemények óriási feltűnést keltettek, s így aztán az első részt a sokkal terjedelmesebb második kötet követte, még pedig ugyancsak Poë Edgar neve alatt.

Pym Gordon Arthur Nantucketben született, s tizenhat éves koráig New-Bedfordban tanult. Egyetemi hallgató korában egy tengerész-kapitánynak a fiával barátkozott meg; Barnard Ágostnak hívták az ifjút, két évvel idősebb volt Pym Arthurnál. Apja hajóján egyszer ő is elment czethalászatra, s erről az útból sokat beszélt barátjának. Így ébredt fel Pym Arthurban a lánoló vágy a tengeri kalandok iránt.

Kiváltképen a déli tenger vidékén való út csábitotta hősünket.

Egy alkalommal a két ifjú egy nagyobbacska vitorlás-csónakon kelt útra. Természetesen senki sem tudott semmit róla, jóformán maguk sem tűztek ki biztos czelt. A nyílt tengerre kijutva nagy vihar támadt, a vitorlát letépte a szél, s a csónak gyámoltalanul hanyódott egyik hullám hátáról a másikra. Azonközben egy nagy hajó útjába verődött a csónak, s ha hogy a hajó kapitánya olyan emberséges ember nem lett volna, a két vakmerő ifjú a csónak roncsaival együtt a tenger fenekén lelne volna sirját, de ezúttal mind a kettőt sikerült a matrózoknak megmenteniök, s Pym Arthur ép bőrrel került vissza Nantucketbe.

Ezt a kis epizódot Poë oly mesterileg írta meg, hogy bizvást való történetnek vehetők. Bezzeg nem így áll a dolog Pym Arthur további kalandjaira nézve. No de ne vágjunk elébe a történetnek . . .

Az első csíny — mert egyébként aligha nevezhetjük — viláért sem lohasztotta le Pym Arthurnak a kedvét, sőt még inkább eltöltötte rajongással. Barnard elbeszéléseinek is volt jókora része ebben a dologban.

Egy szép napon kapta magát, elbúcsúzott a szüleitől s azt mondta, hogy New-Bedfordba megy látogatába. Bezzeg nem látogatába ment, hanem barátja segítségével elrejtőzött a «Grampus» nevű hajó egyik zugában. A «Grampus» kapitánya barátjának az apja volt. Senki sem tudott erről a dologról semmit. A rejtékhelyet egy csapóajtó választotta el a hajó fenékhelyiségeitől, hova az árúkat szokták elhelyezni, ugyanezen a csapóajtón át juthatott fel Barnard Ágostnak a kabinjába. Tulajdonképen egy nagy üres láda volt a Pym kabinja, mely a hajó oldalához volt állítva;

ide matrácot, takarót, egy korsó vizet, egy sült ürüczombot, kétszersülttel, néhány palaczk pálinkát, papírt és írószerszámokat csempésztek be. Gyertya, lámpás, gyufa szintén volt kéznél. Itt töltött el Pym Arthur három napot és három éjszakát.

Barnard Ágost napokig nem jött le a fedélzetről, hogy barátját rejtékhelyén meglátogassa. Nyilván nem ejthette módját, mert észrevétlenül nem juthatott volna le a hajófenékre; avagy félt apjának a haragjától, halogy a csíny, melynek egyik értelmi szerzője ő volt, napfényre kerül.

Pym Arthur ez alatt a füledt, dohos levegő miatt kezdett szenvedni. Sokszor heves főfájás gyötörte, s gondolatai összezavarodtak. Az árucsomagok: hordók, ládák és göngyölegek között a vak sötétségben botorkált, hogy meredt tagjai kissé mozogjanak. Egyszer csak valami állatfélét ütdött . . . Azt hitte oroszlán, pedig a saját kuttyája: *Tigris* volt ez, mert — mellékesen megjegyzem, hogy Barnard Ágost ezt a derék newfoundlandit is belopta valahogy, még pedig gazdája tudtán kívül a «Grampus»-ra, s bedugta az árúk helyére.

Legalább volt mellette egy másik élő lény. A hűsleges kutya azzal mutatta ki gazdája iránt a háladatosságát, hogy a vizes korsóból, míg Pym Arthur eszméletlenül feküdt a ládában — mind kihabsolta a vizet. Szegény Pym, mikor eszméletre tért, nagyon szomjas volt, s a korsóban nem talált egy csepp vizet sem; elkezdte gyötörni az éhség is, ereje folyton fogyott. Jártányi ereje is alig volt. Vele együtt szenvedett a kutya is; megpróbálta, hogy a csapóajtóig eljusson, de a hajó nagyot zökkent, s egy nehéz láda épen a csapóajtó mellé esett. Pym összeszedte minden erejét, hogy valahogy félrehúzza, a csapóajtót fel akarta emelni, de hiábavaló volt minden fáradsága. Vaspánttal volt a padlóhoz szögezve. Visszamaszott a ládába s mire odaért, elhagyta minden ereje, összeroskadtt.

Mikor a halálos aléltásból feleszmélt, kinyújtotta kezét, tapogatva maga körül a tárgyakat, hát a kutya a hátán feküdt, lábait tótágast a levegőben. Teste körül egy fonál volt kötve, s a fonálon egy darabka papír. Pym Arthur levette a papírt, s gyufát keresett, még egy szálát talált; a papírdarabhoz dörzsölte, s midőn az lobot vetett, néhány másodperczig fényessé vált a szomorú tanya; a papírdarabon egy töredék-mondat utolsó szavára esett a fény: « . . . vér! . . . maradj a rejtékhelyen . . . az életed függ attól . . . » (Ó a regénynek ez a fejezete belemarkol az olvasó szívébe, olyan megható a történet) . . .

. . . Vér . . . Milyen irtózatos, milyen kegyetlen ez a szó! — Vajjon mi történt a «Grampus» fedélzetén? Rablók támadták meg? . . . Lemészárolták a hajó népségét? . . . Vagy fellázadt a legénység?

A mint Pym Arthur a matrácra végig terülve feküdt, valami villogó szempárt pillantott meg a vak homályban . . . aztán fogak vicsorgatását

hallotta . . . A szegény állat úgy látszik megdühödött.

Pym Arthur felugrott, a halálos félelem megszászorozta erejét . . . A dühös eb reá rohant, meg akarta harapni. Pym Arthur egy vastag pokróczba burkolózott bele, így védekezett a dühödt eb marása ellen. A ládában dühögő ebre hirtelen reá csapta az ajtót, azt eltorlaszolta, s aztán menekülni akart. Belebotlott egy kofferbe, s végig terült a padlón, a kés is kiesett a kezéből.

Több ereje már nem volt. A halál közeledett . . . Még egy sóhaj, talán az utolsó . . . de hallga, mintha valaki őt a nevéen szólította volna? . . . Vizes korsót tart a szájához és Pym Arthur iszik . . . iszik modón, hosszasan . . . új életet iszik a korsóból.

Barnard Ágost térdel mellette. A lámpás fakó fényénél reá ismer. Elmeséli neki mindazt, a mi a hajófedélzetén történt, mióta New-Bedfordból elindultak.

Eddigél, mint a nyájas olvasó is megítélheti, nincs ebben a történetben semmi lehetetlenség; hanem majd lesz . . . Csak egy kis türelmet kérek.

A «Grampus» fedélzetén a hajó elindulásakor mindössze harminczhat ember volt, Barnard Ágost is belé számítva. A brigg június 20-dikán indult el; Barnard Ágost gyakran megkísérlette, hogy Pym Arthurt felkeresse, de észrevétlenül nem tehette. (Folyt. köv.)

A RÉGI KÖNYV.

Szegény anyának egy kis könyve van.

Lapozgat benne únos-untalan.

Kopott, elsárgult lapja és kötése.

Nem dobja el, — el nem dobhatja még se!

Késő vénsége oly magános, árva,
Minden reménye rideg sirba zárva.
Férj, gyermek és rokon elköltözött.
Egy maga van, emlékei között.

De nem . . . nincs oly egészen egyedül.
A kis könyv véle van! . . . El-elmerül
A megfakult lapok fölébe dölve,
Pedig nem olvas egy betűt belőle.

Apró nyomás, kopott papír nagyon.
Könyves szemét, mit a kor súlya nyom,
Olvadni hasztalan erőlteti.
Más írás int a kis könyvből neki.

. . . Az első lap kis, száraz nefelejese
Ott van, hogy ifjúsága emlékét rejtse . . .
. . . A második s a harmadik lapot.
Két rozmaring, mit mint jegyes kapott.

A negyedik s a többi lap sorát
Fátyoldarab disziti... még odább
Az első gyermek aranyhajzatából
Egy fürt... körötte temetői fátyol...

Megint egy hajfürt, barna kis gyerek
Viselte!.. Nézi, s úgy elkesereg...
Zoltán fiam!... édes egyetlenem,
Hogy téged el kellett veszítenem...

Aztán jön egy levélnek töredéke
A férje irta... évek messzesége
Van e fakult lap s a jelen között.
Írója messze, messze költözött.

A diadalmas évek kelte rajt...
Ezer nyolczszáz negyvennyolcz... felsóhajt,
S elötte áll a végső út, a melyre
Férjét kísérte szivtépő keserve...

... A sárga lap kezében reszket... reszket.
Redős kezével halkán vet keresztet...
S imát mond... ó... e szörnyű gondolat.
Honvéd-atilla... a bitó alatt...

... S fordít tovább... egy-két száraz fűszál.
Ott nőtt a vesztőhely lábainál.
... Aztán jön egy sötét repkénylevelé,
A melynek törzse drága siron él.

... Babérlomb végül ama koszorúból,
A mely a vértanuk hamvának hódol.
Mit érezszobrukra egy nemzet rakott.
Hisz neki is babért áldoznak ott!..

Nincs több a könyvben. Végig levelezte...
S aztán reddős kezével újra kezdte,
Kisírt, öreg szemével betekint
S elnézi a kis hajfürtöt megint...

A kis hajfürtöt, a száraz virágot,
A fűszált, mit a szörnyű helyen vágott...
A nefelejeset, meg a rozsmaringot,
Mely egykor a menyasszony keblén ringott.

Szegény öregnek ez az imádsága.
Elnézi mind, mi neki kedves, drága;
S míg végig sirja, végig szenved,
Az emlék könyve — egyhülés neki...

... Csak, a mikor a végső laphoz ér,
A kezében reszket az a szent babér:
Mint hogyha neki, neki mondaná fenn —
Beucukja könyvét ezt rebegve: ámen!

Váradai Antal.

BIKAVIADAL A RÓMAIAKNÁL.

(Képpel.)

Wagner Sándor hazánkfiától ismét egy esinos képet mutathatunk be olvasóinknak. Nagy természetűséggel, mondhatjuk, virtuozitással készült alakjai s gondosan kiválogatott hatásos csoportosítása csaknem matematikailag biztos tetszést aratnak ma, midőn az antik izléssel szemben a drámai erő és hatás iránt minden téren, s különösen a művészetben oly nagy előszeretettel mutatkozik.

Ily kész dráma a jelen kép is, sőt talán több, itt már egy nagyszabású történeti tragédia egy részét látjuk megtestesülve. A bikaviadal magában véve is egy kész kép, izgató csoport, oly jelenet, minőt csak a déliek merész képzelme alkothat. Az emberélet kockázatát csak oly magas fokon áll itt, mint a mi társadalmi életünkben a költőtanácsosok s állatszeliidítők czirkuszi mutatványa; de a régi még felülhalad bennünket, mert ott nemcsak az ember életét tették kockára, de az ártatlan állatokkal is kegyetlenül bántak, s azok vérét is óhajtották látni. Ezért nevezzük őket barbaroknak, ellentétben a mi czirkuszainkkal, hol — művészek teszik kockára éltüket egy pár garasért.

Kétségkívül barbár, nagyon barbár volt a kor. Hiszen csak egy pillanatig kell megállanunk Wagner képe mellett, hogy meglássuk azt is, a mi már nem vakíthat el. Az elkeseredett természetellenes harc az ember és barom között tetőpontján látszik lenni; a néző közönség legnagyobb izgatottságban van; még maguk a Vesta-szüzek, az ókori női gyöngédség s egyúttal papi komolyság képviselői, egészen átváltoztak; s az állat véreinek láttára a csöseslék hangosan kiáltja: «Habet, habet!» (van már sebe)... de ki néz, ki figyel a szegény gladiátorra, kinek már kétségkívül megvan halálos sebe?

S ez a tragédia egyik felvonása. Nem az a gladiátor bűnös, hanem a zsarnok, ki a panaszkodó nép lázongását «kenyérrel s játékkal» csillapítja le. A mesterséges eszközök képezik a nagy dráma bonyolulását, mely látszólag messze eltér az óhajtott czéltől, de tényleg nagyon előmozdítja azt. A czirkuszokban elhullott gladiátor végső üdvözlő sóhajaiból (hiszen a mesterkelt gonoszság még a haldoklókat is kényszeríti a császárok üdvözlésére) alakult az a vihar, mely később a zsarnokok trónját eldöntö.

A NAPRAFORGÓ.

Augusztus van. Most virül kertjeinkben a napraforgó, hasznos és dísznövényeinknek legnagyobbika, legszebbike. Ékes feje kevélyen emelkedik az ég felé, mintha tudatában volna szépsége voltának.

A napraforgónak ez a mellékeve van a botanikában: «esztendő», *helianthus annuus*. Erről a hatalmas, látszólag erősen megtermett növényről alig hinné az ember, hogy a virágok röpke, egyéves életének jelképe. Tavasszal apró palánta formájában bújik elő a föld alatt rejlő magból és ősszel már elhervad, elaszik és tökéletesen elhal, zörgő vázat hagyva meg a tél számára. De közelebbi vizsgálat után rögtön rájövünk, hogy büszkén fölmagasló szárát nem fás anyag, hanem puha bél tölti ki és erővel teljessége csak látszólagos.

A szár két méterig emelkedik. Levelei szív alakúak, durva tapintatúak és váltakozó helyzetűek. A napraforgó-cserjét több virág is disziti: ezek nem ritkán gyermekfej-nagyságot érnek el. Az egyes virág középső korongját köröskörül nyelvalakú, sárga szegélyvirágok szegélyezik, melyekről hiányzanak úgy a porzók, mint a bibeszár; a korongvirágocskák (a középső korong ugyanis csupa kis virágokból áll) csövesek, porzókat és bibeszárt tartalmaznak és gyümölcsöket teremnek, melyeket két vagy több, megéréskor lehulló pikkely koronáz. A gyümölcsök négy-szegletűek. A napraforgó korongjának alját, mintegy talaját murvalevelkék földik, gallérjának levelei pedig zsindeleyszerűen borúlnak egymásra.

Nevét a napraforgó a különféle népeknél részint onnan nyerte, hogy alakja a sugárzó napra emlékeztet és arany színe van; vagy onnan, hogy mindig a nap felé fordítja fényes ábrázatát. Annyi tény, hogy ezt a nevet majd minden nyelv megtartotta a növény számára. A német *Sonnenblume*, a francia *tournesol*, az angol *sunflower*, a hollandus *sunnebloem* néven hívja.

A napraforgónak eredeti hazája Mexiko és Peru. Mihozzánk Mexikóból került, 1569-ben és ezért amerikai hazájáról «indiai nap»-nak is nevezték. Nálunk rendszerint csak dísznek tenyésztik a napraforgót; Oroszországban és messze hazájában azonban nagyban ültetik, mert fekete magvainak tartalmazból olajat sajtolnak. Az orosz rétségeknél rekkenő meleg nyara kitünően kedvez neki; itt a dinnyekertekben szokták termesztetni és gyakorta lehet látni a muszka parasztot, a mint hóna alatt egy hatalmas napraforgó-fejjel ballag és ballagtában jóízűen fogyasztja annak apró fekete magvait.

A magtermő napraforgó-fejeknek, melyek tél idejére künn árválkodnak a kertben, nagyon örül a czinkék vidám népe. A madarak barátai, kik a zord tél szakán eledellel akarják megsegíteni szegény kis tollas kegyeltjeiket, jól teszik, ha ősszel napraforgó-fejeket gyűjtenek össze. Nem-

csak az ép oly bohókás, mint hasznos ezinkék, hanem az egyéb magevő szárnyasok is egyszerűben ott fognak teremni, hogy kivegyék részüket a jótévő kéz nyújtotta lakomából.

Mocsáros, ingoványos helyeken, melyek lakott tájak közelében terülnek el, a levegő megjavítására kitünő sikerrel tenyésztik a napraforgót. Mikor évekket ezelőtt Boroszlóban a városon keresztül folyó, bűzös Ohle folyócskát betöltötték, a következő nyáron ezer meg ezer napraforgó himbálta aranysárga fejét az ujdonsült talajon. Pompás látványt nyújtott ez a város házainak köhalmaza között!

Mind a festészet, mind a költészet kiváló figyelemben részesítette ezt a hatalmas, naptányérként fénylő virágot. *Alma Tadema*, a római életet ábrázoló képeiről híres festő, különösen szívébe zárta a napraforgót és nagy tisztességre emelte képein. Igen, oly szeretettel festette, akárcsak szökőkútjait, márványesarnokait, itáliai egét, szép nőalakjait. Tadema képei mindig fentartják a napraforgó népszerűségét.

A költők kiváltkép azt a tulajdonságát ünnepelelték e virágnak, hogy egyre a nap felé forog és e sajátosságának mélyebb értelmet tulajdonítottak. Az érzelmes *Jean Paul* így szól róla: «Sok virág emelkedik a nap felé, de csak egy követi őt szakadatlanul. Vedd például a napraforgót, oh lélek: ne csak tárva légy Istened előtt, de engedelmeskedjél is neki!» A leglelkesebb módon azonban *Wüther* dicsőítette a napraforgót. Kis értekezésünket e kiváló angol költő soráival zárjuk be:

Ha látom, mélézásba esvén,
A napraforgót csöndes estvén,
A mely kerek e nagy világba
Az Úrra néz csak, senki másra,
Csak arra forog gyöngé szára,
A merre tűz a nap sugára,
S ha az leáldozik nyugatra,
Arany-fejét bánatra hajtja:

Mindannyiszor egy eszme rezdül
Agyamban s fut rajtam keresztül:
Hogy lélek rejlik e virágban,
S a mienknél magasbra szárnyal,
Mert a miénk csak gyáva szolga,
Bálványt s törpét imád hajlongva,
Ahelyt, hogy vallná büszkén, fennen:
Isteni szellem él énbennem!

A magyar diák természetrajza.

A «Tanulók Lapja» számára.

3

CAPUT IV.

Tartózkodási hely, leléhely.

A diák tíz hónapig tartózkodik idegen helyen, ha városában nincs gimnázium, és vakációban két hónapig az atyai háznál, tisztelt szüleinek szomorúságára.

Itt csupán a rendes lakóhelyvel foglalkozunk, mely megint kétféle.

VAJK MEGKERESZTELÉSE.

1. A család. A kedves szülék még kedvesebb fiuknak egy szobát rendeznek be, melyet az alsó gimnáziumban fiatalabb testvéreivel kell megsztania. Mihelyt azonban a felsőbb osztályokba jut, magányosságra szorul, hogy — mint állítja — zavartalanabbul élhessen tanulmányainak (*romanis incumbens*.) Temploma ez a tudományok: cigaretta-füst a tömjéne. Szanaszét heverő könyvek, költői rendetlenségben elegyülő térképek, ásványok, szárított növények és nyitott füzetek áhítatos bámulatot keltenek. «Tanul!» suttogja jelentős arezkifejezéssel a mama, ha a szobából ama bizonyos zsongó mormogást hallja, mit a mnemotechnikusok nélkülözhetetlennek tartanak. «Tanul az ifjúr!» esipeg a cselédleány és csöndre inti a tudós öcsikéit. Mihelyt a kakas hajnalra kukorékol, talpon van már a diák és lámpagyújtáskor szinte ott könyököl könyvei fölött. A szó szoros értelmében úgy kell erőszakolni, hogy sétálni menjen.

Csak hogy nem minden diák szenteli ám életét ilyképen a tudományok. Nagy részük az aggodalmas szülék boszúságára a *mens sana in corpore sano* elvének hódol és nem törekszik ellenállani sem a tavasz, sem a tél csábításainak. Petroleumot vajmi keveset fogyasztanak és a világért sem háborgatnák a család reggeli nyugalmát. Állhatatosan a szerencsére bízzák magukat és gyakran könnyebben csúsznak át az érettségén, mint föntebb esetelt mustra-kollégájuk.

2. Mivel hogy nem minden diák élhet családjá körében és felsőbb engedély nélkül csak a cigányok tanyázhatnak a szabadban, a többiek békés polgárok házáit, az úgynevezett *szállásadókat* keresik fel. A szülék rangjához és tehetőségéhez képest finomabb és közönségesebb szállások meg szállásadók vannak. A házi életet azonban minden esetben korlátlan hatalommal, alkotmányos ellenőrzés nélkül kormányozza a *szállásadó asszony* (*draco volans, basiliscus mitratus*.) Ő helyettesíti az atyát vagy anyát.

Az első kategóriába tartozók gyöngéden gondoskodnak a ruházatról és mosásról. E szállásadó nénik nap-nap után előveszik táponezaik fejének őserdejét és fésületlenül ahogy eresztetik őket az iskolába.

A második kategória drákói szigorral helyettesíti az atyát. Az e fajta szállásadónő a cselédre bízza a ruha gondját, ellenben hiúszemekkel ügyel diákja tanulására, külön leczkéire, zsebpénzére és multságaira. A sajnálatraméltó tanárokat látogatásokkal halmozza el, hogy a fű

előmeneteléről részletes tudomást szerezzzen. A kosztos néniknek ezt a fajtát energikus járásukról és a felső ajkukat díszítő kis bajuszról lehet megismerni. Sokan közülök főigazgatói méltósággal kihallgatják a kis diákot, még a latinból is. Boldog az az ifjú, ki ilyen védőszárnyak alá került! Majdan derék papucsferj és boldogan meglapuló nyárspolgár válik belőlük.

Azt természetesen senki sem kívánja Magyarországon, hogy ezen érdemes asszonyságok pusztá felebaráti szeretetből, ingyen üzzék ezta pedagógiai dajkaságot. A kosztos nénik leginkább az özvegyi rendből kerülnek ki, fogyatékos nyugdíjat élveznek és egész prózai módon kereseti tárgyul tekintik a diákot, ki csekély jövedelmüket szaporítja. Sohasem vetik meg a szülők szíves ajándékait, előzékeny készséggel fogadják el meghívásukat és kiválóképp tudják becsülni a vagyonos polgárok és birtokosok gyermekeit.

Ha a diákok ellátása nagyobb keretben történik, akkor e szállást *konviktusnak* mondjuk. Emez intézményt régóta ismerik a református meg egyes katolikus gimnáziumok, sőt világi pedagógus ezermesterek is, kik aztán pompás üzletet csinálnak a hön szeretett ifjúságból.

Minden konviktusban van egy tágas tanulóterem és egy hálóterem. Diákuram azonban szerfölött gyakran összetéveszti a két helyiség hivatását: a tanulóteremben alszik és a hálóteremben tanul — újsütetű kópéságokat a kenyeres pajtasoktól. A «koszt» kitünő. Megjegyzendő még, hogy a legtöbb konviktusban lakódiák vegetárius is, a mennyiben a szabályszerű étkezés után fölemészt mindennemű gyümölcsöt, találja bár ezt idegen kertekben.

3. *Domicilia illicita*. A diák nemcsak az iskola négy fala közt található, hanem mindenütt: még pedig részben egyedül, a mikor föl-alá járkálva frissíti föl memóriáját (*cervus tarandus*), részben csoportosan a mikor is a nemes *Nicotiana* növény élvezetének hódol (*studiosus fumans*). Valamint a zergék a vadász puskáját, úgy kerülnek ily alkalmakkor a diákok a nyílt térségeket. Következőleg a kőkorszakbeli ember módjára barlangokban huzódnak meg, vagy bokrok sűrűjébe vonulnak és ott füstölik el a legolesőbb dohánnyajtákat.

A tanárok egy csöppet sem, de a diákok annál inkább szeretik a *láncziskolát*. Ott ismerkedik meg az ifjonez először egy leánynyal, pírulva követi nyomdokait, miközben nehezen nyög ki néhány összefüggéstelen szót és boldogan kíséri

haza «ideálját», a neki mindenképp fölöslegesnek rémlő mama földözete alatt. Ennek a dolognak egy esomó «*Hozzá*» és «*Ő*» című verszet lesz a szomorú következménye.

Ha a városban *színház* is van, a fiatal műzsa-fiak annak lelkes hívei. A földszint homályában, vagy a «kakasülő» zónás helyein fülhegyezve lesik kedves költők szavait és a színész minden egyes kulissza-hasogató «kitörését» zabolátlan tapsviharral és végeszakadatlan kihívásokkal jutalmazták. Sajnos, mai nap léha operettek igen nagy vonzó erővel hatnak a kedves ifjakra, míg tisztos régi szindarabokat szorgosan kerülnek.

(Folytatása következik)

ROBINSONOK AZ ÉLETBEN.

Olvasóink tudják, hogy a gyermekkorától fogva ismert Robinson történetének megírására Defoe-t egy pusztá szigetre vetett matróz viszontagságainak elbeszélése vezette. Robinson Crusoe története ennél fogva nem mese s nagy része megtörtént esetnek költői feldolgozása. Igaz, hogy Robinson története nem egy emberrel történt, de többekkel s azokból van összeállítva a mese. A Robinson képében feltüntetett matróz viszontagságaiából néhány adatot föl is jegyeztek s azok közt egy pár érdekesebbet mi is elbeszélünk olvasóinknak.

Legkellemesebb helyzete volt a modern Robinsonok között *Selkirk* Sándornak, ki önkényt s igen jól előkészülve zárkózott el a gonosz világtól. A sziget, melyet kiválasztott, a legszebbek közé tartozik a földgömbön, kedvező éghajlattal és termékeny földdel. Midőn letelepedett, vitt magával elegendő ruhát, fegyvereket, könyveket, sőt dohányt is. Az embergyűlölet nem gátolta abban sem, hogy kamaráját telerakja szárított hússal, gyümölcsrel, sőt még fűszerekkel is. Mindamellet nyolez hó sem télt bele, midőn már kezdte megenni magaválasztott sorsát s négy év múlva örömmel vált meg a «paradicsom»-tól, melynek egyik főhibája volt, hogy csak egyedül volt benne.

Másoknak természetesen sokkal többet kellett szenvedniök.

1818-ban a «Queen Charlotte» angol hajó egy bárkája a Csendes-tenger egy elhagyatott sziklájáról fölszálló füst után menve, fölfedezett egy amerikai matrózt. Három évvel azelőtt hagyták e sziklán három más társával; társai elvesztek, ő maga úgy élt meg, hogy víz helyett a fogott madarak vérért szivta ki.

Még szomorúbb sorsa volt egy más ily kis sziklazátonyra menekült *Pickman* nevű holland hajósnak. 1616-ban a Skót- és Irország között egy hajó sziklazátonyra akadván, többen a hajóról elmentek madártörőjást keresni s e közben megpillantottak egy fekete szőrös lényt, ki kezével intett

feléjük. Kezdetben féltek a csodálatos alaktól, később azonban látták, hogy valóban ember, — magukkal vitték a hajóra, hol töredeve elmondta szomorú sorsát. Harmadmagával egy kis esolnokon ment Angliából Irlandba s útközben franczia tengeri rablók támadták meg s e helyre hozták őket. Összes élelmiszerök egy kis cukorból állott, úgy hogy egy közülök csakhamar meghalt, a másik kettő azonban kunyhót épített s hat hétig madártörőjásokból és fókákból élt. Ekkor azonban társa eltűnt, valószínűleg tojás keresés közben vízbe esett s az ő állapota is rosszabbra fordult. Elvesztette reményét is, hogy megmeneküljön. Megjött már a tél s ruhája teljesen tönkrement. Több napokon át eledel nélkül kunyhójában volt kénytelen maradni s csak néha fogott egy-egy madarat. Majdnem egy évig kínlódott e zűghelyen, míg véletlenül ráakadtak.

A Robinsonok legnagyobb része természetesen véletlen folytán jött ily szomorú helyzetbe, azonban vannak másnemű példák is. *Jeffrey* nevű angol matrózt e század elején kapitánya, mivel az ő söréből lopott, Sombrero nevű lakatlan szigetre tette ki. Később maga a kapitány is megijedt embertelen tettétől s mintegy két hó múlva ismét arra menve, föl akarta venni, de a matróz már akkor eltűnt. Az esetből nagy láрма lett, a kapitányt törvénszék elé állították és elbocsátották s Burdett Ferencz felszólalására maga a parlament határozta el, hogy az eltűnt matrózt kutatni fogják. A kutatásból kiderült, hogy az ember csak kilencz napig volt a pusztá szigeten, mely idő alatt kagylókkal s madártörőjásokkal táplálkozott, de szerencsére jött egy amerikai bárka, mely kellemetlen helyzetéből megszabadította.

Azt lehetne hinni, hogy az ily kitaszítottak tárt karokkal fogadják azokat, kik szerencsétlenségökben társaik lesznek. Pedig a legtöbbször ellenkezőleg van a dolog; s kivált eleinte bizalmatlanok is iránta. Még V. Károly idejében *Serrano Pedro*, ki négy évig volt egymagában azon lakatlan szigeten, melyet maig is nevével hívnak, észrevette, hogy valami idegen lény jött birodalmába. Izgatott képzetében azt hitte, hogy a sántán talált reá s az ujonnan érkezett is igen meg volt rémulve, midőn egy Ádám-köntösbe bűjt szőrös testű és mellig érő szakállú embert látott. Sokáig kerülték egymást, később egy ideig jó barátok lettek, majd ismét különváltak mindaddig, míg az általok rakott tűz által oda vonzott hajón mindkettőt el nem szállították. Az ujonnan jött útközben meghalt, Serrano eljutott Spanyolországba, hol kalandjai miatt híres ember lett, maga V. Károly nyugdíjt adott neki s élete utolsó éveit Panamában kényelemben töltötte.

Barnard kapitány, kit gonosz sorsa hasonló állapotba hozott, társaival még kevésbé lehetett megelégedve. 1814-ben egy amerikai hajó parancsnoka volt s Uj-Izlandban mintegy hatvan angol hajótörött emberrel találkozott, kiket fölvetett, hogy valamelyik braziliai kikötőbe elvigye. Az angol matrózok azonban féltek, hogy hadifoglyok

gyanánt Amerikába viszi őket s ezért egy alkalommal, midőn a kapitány négy emberével vadászni ment a partra, a hajóval megszöktek. A meglepett kapitány igen józanul fogta föl helyzetét. Embereivel rögtön kóházat épített, hogy a tél kellemetlenségeit kibírják. Burgonyát vettett el, tojásokat gyűjtött s szorgalmasan vadászott, úgy hogy elhagyatottságukban is tűrhető életök lett. Társai azonban csakhamar megunták ez életmódot s a rendelkezésükre állott kis csónakkal megszöktek. A kapitány magára maradván, főkabórból téli ruhát készített, eledelt gyűjtött s naponként egyszer-kétszer fölment egy dombra hajót kutatni. Több hónapot töltött el így magánosságban, midőn megszökött matrózai, kik magukban sok nyomorúságot szenvedtek, visszatértek hozzá. Megtérésök azonban nem volt áldásos következményű. Egy közülök pláne meg akarta gyilkolni s ezért a kapitány három hónapra egy pusztaszigetre tette ki büntetésül. Két teljes éven át lakott Barnard társaival e helyen, míg egy angol csethalászó reájok akadt s kellemetlen fogságukból megszabadította őket.

Újabb időkben is többször fordultak elő hasonló kalandos esetek. 1855-ben a «St. Abbs» hajó törést szenvedett San Juan de Nuova egy sziklazatonyán. A hajón levő 28 ember közül hatan egy kis alacsony homokszigetre menekedtek, hol azonban csak tojásokból tudtak nyomorúságosan megélni. Vízök nem volt, s habár az esővizet gondosan összegyűjtötték, igen sokat szenvedtek, midőn a hajóromról hozott bor elfogyott. Tüzet is csak ötödnapp voltak képesek rakni. Két hét múlva elhatározták, hogy a korall sziklatalajon apály alkalmával átmennek egy körülbelül hét mérföldnyi távolban fekvő nagyobb szigetre. Megmaradt élelmiszereiket hátukra véve meztőláb tették meg az utat szerencsésen. Itt már jobb dolguk volt, sőt egy bambuszról s levelekből készült kunyhóra is ráakadtak itten. Sok madár lakott a szigeten s a partokon teknősbékát is leltek. Így telt el néhány hét, midőn egy teknősbékára vadászó halászbárka észrevette jelöket s mind a hat remetét szerencsésen Mahébe vitte, honnan épen tértek vissza hazájukba.

Sokkal kellemetlenebb tapasztalatokat tettek Riddler és Henley, Patagonia közelében, hol hajójuk 1867 október havában összetört. Jóformán csak életöket mentették meg a hajótörésből, ruhájok foszlányokra szakadt, csak egy olajos bőr, két ágyszerítő s néhány darab kétszersült állott rendelkezésükre. Súlyosbitotta helyzetöket, hogy már a tél közeledett s így halakat is alig tudtak kapni. Éhség, hideg annyira elesigázták őket, hogy már halálukat is közel látták s megesküdtek egymásnak, hogy az életben maradó elhalt társának holttestét nem falja föl. Szerencsére végveszedelmök előtt még megmentőjük érkezett a «Scheerwater» hajón, melynek matrózai félig eszméletlenül vitték őket magukkal. Mindkettő felgyógyult.

VAJK MEGKERESZTELESE.

Képtünkhöz.

«... Eljött a mennyei végzet ideje, Géza megtere bizodalmasaival és megkeresztelteték oly fogadással, hogy minden tartományabeli alattvalóit a keresztény hitre térítendő. És mikoron oda fordítaná figyelmes gondoskodását: mikép nyomhatná el a pártosokat s mint állíthatna püspökségeket a szentegyház gyarapodására, esodálatos éjjeli látvány által vigasztaltatván meg az Úrtól, egy gyönyörű tekintetű ifjú jelenték meg előtte. Ki szóla hozzá: «Béke veled, Krisztus választottja! Légy nyugodt gondod felől, nem neked adatott a dolgot végrehajtanod, kiről gondolkozol. Mert ime az Úr isteni gondviselése a tőled származandó fiúra bizza mindezeknek megtökéllését. Egyike leszen ő az Úr választotta királyoknak, ki a földi élet koronáját az örök életével cseréli föl. Annak okáért a férfiút, kit lelki követségben hozzád fog küldeni, tisztességesen fogadd és tiszteletben tartasad és a végkárhozat félelmétől rettegven és maradandó, nem csalárd remény szeretetétől lángolván, intésének igaz szívvel szót fogadj».

Fölebredett a fejedelem és bámulatos álomlátásáról előbb magában, azután a Krisztus hiveivel és övéivel elmélkedvén, kiterjesztett karokkal, földre borulva ada hálát Istennek, s magát és országát könyhullatások közt ajánlá annak, a ki nem aluszik, se nem szunnyadozik. És csodálkozván ama férfiúról tett isteni jóslaton, jelentik, ime, hogy Adalbert, a cseh egyház főpapja jó hozzá az ő igaz hitének öregbítésére... Kimondhatatlan öröme gerjednek Krisztus új vitézei, a vezér minden hívével Jézus tanítványa elé indul, tisztességgel fogadja és mint látomása inti vala, jámbor szívvel magát engedelmes fiául ajánlja. A vezér parancsára mindenütt összegyűl a szilaj nép, a szent püspök fáradhatatlanul tanít, megtérnek és megkeresztelkednek a haza fiai és sok helyt egyházak emelkednek...

... Megszületik e közben a fejedelemnek az Úrtól megjövendő fia... Kit is utóbb az Úr kedveltje, Adalbert, hitéről vallomást vévén, megkeresztelt és keresztvzire tartá. És Stephanus nevet adának neki, a mi, úgy hiszszük, nem történt Isten akaratja nélkül. Mivelhogy Stephanus görögül annyit tesz, mint deákul *coronatus*: a minthogy Isten rendeléséből nemesak e világon nyert koronát, hogy hatalmasan uralkodjék, hanem a jövendő világon az örökké tartó élet koronáját szintén elnyerte». (Hartvic.)

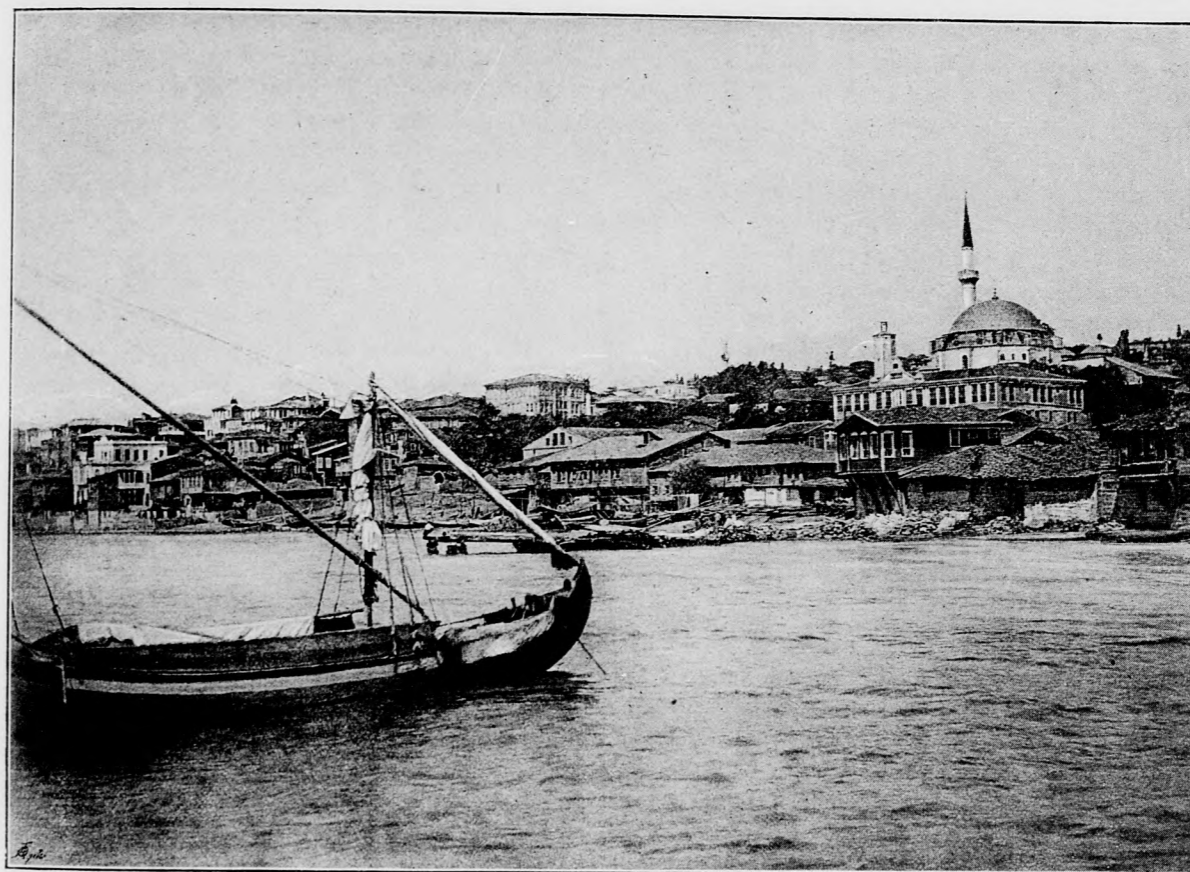
RODOSTO.

Képpel.

II. Rákóczi Ferenc és vele kibujdosott társai, mint tudva van, Rodostóban, a Marmora-tenger partján töltötték száműzetésük éveit. E város azóta minden művelt magyar lelkében mintegy a Rákóczi nagy eszményeinek emlékéhez fűződik s így kétségkívül érdekléssel nézik olvasóink a városról itt közölt képet is, a mely Rodostót a tenger-

zsidóktól lakott negyed tartozik s közepén görög lakosságú telep látható, míg a bal szárnyon az ódon jellegű házakban örmények laknak. Ennek végétől mintegy puska lövésnyire a tengerparton emelkedik a fehér márványból épült «madzsar eseszme», a Rákóczi kútja. E kút feletti dombtetőn hét szélmalom áll. S ez egész képnek háttere a távolban mindinkább emelkedő kopár hegylánc, mely a tengerrel párhuzamos.

A szélmalomoktól délre mindinkább ellapuló

RODOSTO A TENGER FELŐL NÉZVE.

ről tekintve mutatja. Rodostó olyan vidéken fekszik, a melyről már Mikes Kelemen megjegyezte, hogy «egy jól megmivelt kert»-hez hasonló. Kies fekvése most is megvan: a derült tükrű Marmora-tenger félhordalaku öblét, a hol a város terül, s ezeknek a lánczain alakult Rodosto terrasz-szerűleg. Krelea felé az emelkedések magasabbak, de azért kellemes alakzatúak. Szőlők, gyümölcsfák tenyésznek oldalakon. A magaslatok lejtőin van a török városrész hét minarettel s ugyanennyi mecsettel. E városrészhez a

vidéken vannak a legjobb szántóföldek és rétek, a melyek egykor Rákóczi s a vele kibujdosott magyarok birtokai voltak egész a Panados és Cumbas nevű görög halászfalvak határáig. Rodosto jelenleg Rumélia egyik kerületének (vilajet), egy kormányzó basának s egy görög és örmény érseknek a székhelye. A Marmora-tenger partján a legnépesebb város, lakossága körülbelül harmincezer, a melynek fele török, egyharmada örmény, görög és spanyol-zsidó. Rodostó kikötőjében élénk a forgalom, s tengerparti házai-ban kereskedelmi irodák és gabnadockok vannak.

AZ ERNYŐK HISTÓRIÁJA.

Az esernyő és a demokrácia egy napon születtek. Jókai érdekesen beszéli el, hogy a márcziusi napok örömmámora közepett, míg ő és társai szónoklatokkal lelkesítették a népet, egyszerre megeredt a márcziusi eső s a forradalmi tömeg mintegy jelszóra fölfeszítve esernyőjét, egyetlen parapli-erdőt képezett. «Mit fogtok majd kifeszíteni — úgymond a tüzes ifjú szónok — ha kartács- és golyózápor fog fejetekre hullani?» De az a nemzet, mely esernyő alatt esínálta meg a szabadság első napját, később a véresőt is büszkén, bátran állta ki, s nem volt oka szégyenelnie az első nap esernyőjét.

Nem tudjuk, terjed-e márczius 15-ikénél korábbi időkre is vissza nálunk az esernyő írott hagyománya? De mindenesetre nem volna érdektelen elképzelni ennél a büszke, harezdedett nemzetnél az első esernyő feltűnésének hatását. És képzeletünkben csak a legmélyebb részvétet érezhetjük az idegen módú e legelső úttörője vakmerő vállalkozása iránt, a mint gúnyos lahotázás, megvető orrfintorgatások és a hazafias lelkek méltó megbotráncózása, sőt tán kődobálások közt lépett első útjára a feje fölött kiterjesztett «umbrá»-val. «Nini! talán sóból vagy cukorból van, hogy attól fél, nehogy elolvadjon.» «Mért nem marad otthon, vagy mért nem vesz kocsit, ha óvni akarja magát?» «Csak az elpuhult francziák találhatnak ki ilyen asszonyos módot. Nem lehet az igaz magyar ember, a ki utána majmolja.»

A század találmánya? Dehogyan is az. Sőt a kelet, s Görögország és Itália klasszikus népeimél már a legrégebbi hagyományok egyike, úgy hogy eredete és fejlődése fázisai méltán képezhetik egy terjedelmes monográfia tárgyát is. Kínában az ernyő — természetesen nemcsak az esernyőt, hanem a napernyőt is értve alatta — teljes két századdal a keresztény időszámítás előtt ismeretes volt már, s Ninive romjai törmelékein, Thebe és Memphis falfestményein, még korábbi időkben találunk ábrázolva ernyőket. Ép úgy etruszk vázák, melyeknek kora pedig tudvalevőleg több századdal előzi meg Róma alapítását, s görög edényeken és vésett gemmákon, de mindig a felség hatalom jelvényeként.

Ebben a tekintetben főképp Bacchus isten játszik vezérszerepet, s az ő tiszteletére rendezett körmeneteknél az ernyő mindig fontos elemet képvisel. Aristophanes említi a fehér ernyőket és kosarakat, melyek örömet és pompát jelentettek.

Ugyancsak nála Prometheus, hogy elrejtse magát Jupiter tekintete elől, egy rabszolgának parancsolja, hogy ernyőt tartson feje fölé, hogy az istenek észre ne vegyék, a mint elhalad.

Rómában Plinius szerint az ernyő esős napokon jött általános használatba, mikor a velarium nem felelt meg a célnak; de azért még lényeges rendeltetése volt az állami szertartásoknál, mert Heliogabalus, mikor hóboros szeszélyében asszonynak öltözött és asszonyeselédek által vitette magát hordszéken Róma utcáin végig, feje fölött pompás arany ernyőt tartatott, gyémántokkal kirakva, míg két kisebbet két oldalt hordoztak mellette. Róma matrónái közt valóban oly általános volt az ernyő használata, hogy magasrangu nők hiányosnak tartották volna háztartásukat, ha nem rendelkeztek volna megfelelő számú ernyő-hordozó felett is, s rendes szokás volt náluk útközlésben két rabszolga által kísértetni magokat, kiknek egyike legvezőt, másika pedig finom vászon napernyőt vitt utánok, könnyű pálcákra kifeszítve, s hosszú nyélre erősítve, a mi képessé tette a hordozót bármely helyzetbe hozni az ernyőt úrnője kívánatára.

Ezek a klasszikus ernyők különben formára nézve erősen hasonlítottak a mai japánukhoz, mint azok, hosszú nyelekre voltak erősítve, némely esetben mozgatható szerkezettel, mely lehetővé tette azt, hogy az árnyék a kellő helyzetbe legyen irányozható.

Ezek nevezhetők tehát tulajdonképen, mint látjuk, az első európai ernyőknek.

De még régibb időkre vihető vissza az ernyők eredete keleten, hol az udvari és királyi szertartásoknál foglal el előkelő helyet. Chardin szerint régi perzsa domborművekben a Sándor korát megelőző perzsa királyok gyakran vannak akként ábrázolva, a mint lóra ülve, az őket környező rabszolgáknak egyike ernyőt tart az uralkodó feje fölé, nemcsak azért, hogy megvédje a napsugarak elől, de azért is, hogy élet-halál-jogát jelképezze alattvalóival szemben. Maga a satrapa szó a shatra vagy satra gyökből ered (satrapati) és ernyő urát jelent. S mint Persiában, Indiában is a királyság jelvénye az ernyő s minden szertartásos alkalommal ott látható kifeszítve az uralkodó felett. Ezek az ernyők a leggazdagabb kelmékből készültek, némelykor szősz szerint elborítva drága kővekkel, gyöngyökkel, arany és ezüst munkával. Sőt nincs kizárva az a föltevés sem, hogy a nyugatiasabb izlésű trónkárpit, trónmennyezet is eredetileg az ernyőnek átalakult formája, mint a

VEGYESEK.

Krónika.

- Augusztus 16. 1836. Vértessy Arnold író szül.
 „ 19. 1878. Horváth Mihály történetíró +
 „ 20. 1881. Szemere Miklós költő +
 „ 24. 1838. Kőlcsey Ferencz +
 „ 26. 1748. Vitkovics Mihály költő szül.
 „ 28. 1864. Kuthy Lajos író +
 „ 29. 1526. A mohácsi csata.
 „ 30. 1827. Szilágyi Sándor történetíró szül.

Majomvadászat. Afrika megszabadult az oroszlanoktól és a vad elefántoktól, de a páviánoktól nem tud szabadulni. A pávián-majom a teremés legrútabb állata. A boérek, a kiknek humora kissé nehézkes, Adoniznak hívják és jóformán sohasem emlegetik természetrajzi nevén. A szőrnű állat a Fokföld valószínűleg csapása; gonoszokodik, mert öröme telik a pusztításban. Macska, a mely oly vigyázatlan, hogy eltávolodik a gazdája házából, bizony martalékaul esik a majmoknak. Több igen drága angoramacskát is megfojtottak már. A kutyák is alig bírnak menekülni és keveset használ nemes fajuk, bátorságuk az ellenfelekkel szemben, a melyek annyiban is túlsúlyban vannak, hogy négy kezük van és nem négy lábuk. Csodálatos ügyességgel a majom torkon ragadja a kutyát és néhány perc alatt a párbaj az eb halálával végződik.

Ha a pásztor távol van és a kutya harezképtelen, a nyáj védelem nélkül marad és a pávián, bár rendszeren gyíkkal és bogárral él, nem veti meg a véres sonkát sem. Jaj annak a kecskének, annak a birkának, a mely a kutyafajúk hatalmába kerül. Adonisz körmeivel kitépi a húst az állatok czombjából, úgy, hogy pusztán maradnak a csontok; a majom nem öli meg mindjárt áldozatát, mert gyönyörködik a haláltusájában.

A bikát nem merik bántani, de páratlan ügyességgel a tehén hasa alá másznak, letépi tőgyét és ezzel halálos sebet ejtenek rajta. A struczok gyorsaságukkal menekülnek meg a páviánoktól; nagyon félnek a majmok ugatásától. A páviának nemesak a feje emlékeztet a kutyára, de a hangja is, a mely a madarak réme.

A majmok egyik főmulatsága, ha a struczparkokban ráijeszthetnek a sodronykerítésen belül levő struczok tömegére. A szárnyasok egymásnak rohannak menekülés közben és akárhányszor lábát tör, pedig a csonttörés halált jelent.

A pávián fél a férfítől, de a nőktől alig ijed meg.

A majmok már ismerik a puskák hatását és ha észreveszik, hogy valakinek fegyver van a kezében, tiszteletteljes távolban maradnak. Néha ötvenen is ostromolnak egy majort, lesve, hogy a puskás ór távozzék. Hol négykézláb másznak, hol meg ember módjára lépdelnek.

A fokföldiek mindenképen irtják az ártalmas majmokat. Mérgező-klubok alakultak és a kormány támogatja őket. Csakhogy a míg a párducot, sakált könnyű törbe ejteni az arzénikus csalétekkel, a majom sokkal óvatosabb: tojást, gyümölcsöt, gyíkot bajos megmérgezni, és ők csak eleven húst esznek. Aztán meg a majomnak ösztöne is sugja, hogy őrizkedjék az emberek ajándékától, és nagy biztonsággal megszimatolja a mérget a birkaczómbban, a melyet «amugy véletlenül felejtettek» az emberek az uton.

A meglepetés ellen is védekeznek és ha nyugalomra

hogy a bíbornoki kalap tényleg a római bíró felett kiterjesztett biborkárpitból veszi eredetét. Az indiai fejedelmi ernyők gazdag kiállítású példányai közt vannak arannyal átszőtt kék selyemből, gyöngyökkel borítva, gombaformájuk a legritkább tropikus madarak tollaival díszítve, hosszú arany-, ezüst- vagy elefántesont-nyéllel és gazdagon zománcozva, s nem ritkán hosszú lecsüngő rojtokkal. Régi japáni előkelő nőknek is rendes kísérője volt kétkerekű toló-szekerük mögött az ernyő, melyet hosszú bambusz-nyéllel vállára vetve cipel a szolgálatkész cseléd, készen arra, hogy bármely perczen hivatalos kötelességét gyakorolja.

Ez a napernyőknek nagy fontossága a keleti felfogásban odáig megy, hogy ezek száma határozza meg a rang és előkelőség fokát is. Legalább Ava uralkodóinak hosszú címei közt, melyek közt van a «Fehér Elefánt királya» is, nem utolsó az sem, hogy: «huszonnégy ernyőnek az ura». Dahomey királya pedig udvarát szintén huszonnégy kifeszített ernyő közepette tartja, melyek közül a külsők fehérek, a közbensők pedig, hol maga a fejedelem székkel, a legrikítóbb színekben, narancsban, kékben, biborpirosban pompáznak. Birma királyainak etikettje megköveteli, hogy uralkodó-társaikat a «Keleti tartományok nagy ernyőhordozó fejedelmeinek» ezi-mezzék, mely titulus mellözése halálos sérelem volna egy keleti potentáton, viszont ők így írják alá magokat: «Ő dicső és kitűnő felsége, ki uralkodik Thunaperanta, Tempodipa és a keleti országok minden nagy ernyőhordozó fejedelmei fölött».

Mi okozta a napkeleti népeknél ezt a magas felfogást az ernyő rendeltetéséről? Kétségkívül egy értelmi átvitel, mely sajátos gondolkodásmódjukban gyökerezik. A világosság az élet egyetemes forrása, s maga az élet is; a sötétség a fénynek irtó ellensége, s mint ilyen, az élet ellentéte, a halál. Már most a napernyő, mely a világosság sugarait feltartóztatja, maga is a halál tárgyi jelképezése, s innen természetes átvittel az emberi élet feletti jognak, a felség hatalomnak látható emblema. A kínai művészet ősi emlékei a pagodák falain többek közt az ernyő körvonalaival változó ábrázolásait mutatják. S ha a kínai császár kimegy vadászni, huszonnégy napernyőt visznek szolgálai előtte. Egy régi domborművön a pokolba szálló Dionysius kis napernyőt viszen kezében, s Visnu isten ötödik megtestesülésében is a hindu mythologia szerint az alvilágot meglátogató isten ernyőt tart. (Folyt. köv.)

